

skih klubov odpadlo, ker je slovensko učiteljsko iz načelnih razlogov odločno nastopilo proti temu.

V letu 1933./34. je opozicija zahtevala sklicanje izredne glavne skupščine, da se normalizirajo razmere v združenju. Iz tega razloga je prišlo do izpembe v vodstvu glavne uprave v aprilu 1934. leta. Predsednik Damjan Rašić je odstopil in so provizorno vodstvo združenja prevzeli predsedniki sekcij za dunavsko banovino Đorđe Mirkov, za Beograd Drag. Ostoić in za dravsko banovino Ivan Dimnik. V zastopstvu slovenskega učiteljskega je nastopila izpomba in so predstavljali slovensko učiteljsko v glavni upravi tov. Ivan Dimnik, Metod Kumelj, Dušan Sestan in Anton Hren. Na skupščini v Beogradu, ki se je vršila 18., 19. in 20. avgusta 1934., sem bil izvoljen za predsednika glavne odbora JUU.

V svežem spominu je še glavna skupščina v Sarajevu 1935. leta, ki je sprejela Deklaracijo o smeri stanovske politike JUU, osnovna načela za personalno prosvetno politiko, nova pravila JUU, skupščinski poslovnik i. dr. ter je napravila potrebne sklepe za sanacijo stanovskih razmer v savski banovini. Njej je sledila glavna skupščina v Novem Sadu, na kateri je bila ponovno izvoljena uprava čiste stanovske smeri. Od slovenske delegacije so bili zastopani v glavnem odboru Metod Kumelj, Fran Voglar in Ciril Hočevar v letih 1934./35. in 1935./36. V tem letu so se sanirale tudi razmere med hrvatskim učiteljskim na izredni sekcijki skupščini. To leto je pričel tudi odpor proti strogo stanovski smeri učiteljske organizacije, ki se je izražal v ustanovitvi centralnega in sreskih učiteljskih klubov Jugoslovenske Radikalne Zajednice in Novega učiteljskega pokreta, da stavi združenje v službo vsakokratnega režima.

Leta 1937. je bila glavna skupščina JUU v Skoplju. Od Slovencev so prišli v glavno upravo Metod Kumelj, Drago Supančič, Jože Župančič in Fran Roš, ki so do danes ostali

člani glavne uprave JUU. Leto 1937./38. je poteklo v smeri poglobljenja stikov in stanovskega sodelovanja s hrvatskim učiteljskim. Redna glavna skupščina v Zagrebu 20., 21. in 22. avgusta 1938. je bila po prizadevanju opozicije od upravne oblasti razpuščena in se je morala vršiti 2. novembra 1938. izredna skupščina.

Niti prostor, še manj mi pa dovoljuje ozko odmerjeni čas, da bi se mogel poglobiti v analizo vsega sodelovanja slovenskega učiteljskega z ostalim učiteljskim v državi in s centralno naše organizacije. Dotaknil sem se samo kronološko važnejših epoh in dogodkov.

Naj končam z besedami podpredsednika JUU tov. Stjepana Kranjčevića, Hrvata, ki je očrtal potrebo sodelovanja vsega učiteljskega v državi in odnosov v organizaciji na zagrebški skupščini lani sledeče:

»V tem bratskem in sporazumnem delu smo se našli tudi mi, učitelji narodnih šol, gotovo prvi od vseh ostalih narodnih slojev, in smatram, da je ta dober znak in glasnik boljšega in uspešnejšega prizadevanja tudi na političnem polju.

Moram reči, odkar sodelujemo z Vami, tovariši iz ostalih krajev, posebno s tovariši Srbi iz Srbije, da bratov Slovencev in Srbov iz drugih krajev ne omenjam, a to je od izvolitve sedanje uprave naše organizacije, nikdar in v nobenem primeru nismo občutili kako nerazumevanje ali odpor proti upravičenim potrebam in zahtevam hrvatskega učiteljskega.

Zaradi takega razumevanja naših potreb, a te potrebe so skupne nam vsem, sodelujemo mi, hrvatski učitelji v stanovski organizaciji z voljo in navdušenjem in bomo sodelovali tako dolgo, dokler bodo odnosi do nas taki kakor so danes. Verujemo, da bi bil hrvatski narod pripravljen za popolno sodelovanje v državi v onem trenutku, ko bi v vodenju njenih poslov zavladal tak bratski sporazum, kakor vlada danes v naših stanovskih vrstah.«

Res pa je tudi, da nam ta doba ni prihranila številnih razočaranj. Mnogo je učiteljev, ki so se v prejšnjih letih, ko so potrebovali zaščite organizacije in se zatekali pod njeno okrilje in v njeno varstvo, s polno prepričevalnostjo zavzemali za stanovsko linijo, solidarnost in tovarištvo z vsemi atributi in konsekvencami, ki pa so v času naše preizkušnje pobegnili iz naših vrst. Načelo odklanjanja osebne koristi na škodo upravičenejšega sotovariša in celote, ki ga zastopa in izvaja organizacija in za katerega so se, svoj čas ogrozili, borili sami, in vsa druga etična načela, na katerih sloni delo organizacije, so bila o prvi priliki pozabljena. Zavrgli so jih za ceno boljšega mesta in ugodnejšega položaja. Iz strahu pred odgovornostjo napram sotovarišem in konsekvencam v organizaciji so sami pobegnili iz naših vrst. V prejšnjih časih deležni vse zaščite organizacije in celo denarne podpore, prigorjajo sedaj tudi takratnemu našemu delu, sedanjemu pa poizkušajo podtikati strankarsko politično tendenco. Razumemo tudi to, ker vemo, da je ob nastopu krize vesti treba iskati leka za utešitev. Za te in take člane nam ni žal. Z njihovim odhodom smo se moralno okrepili, z dotokom novih, zdravih in mladih moči pa smo številčno celo porasli.

Posebno skrb smo posvečali vsa leta organizaciji sami in njeni izgraditvi. Trudili smo se in uspeli, da ni bilo v njej nobenih trenj. Tako smo jo ohranili vso dobo sposobno za borbo. Načelo demokracije je bilo izvedeno v polnem obsegu. V vrstah članov je vladalo zato polno zadovoljstvo in zaupanje do vodstva. To je krepilo vse naše delo. Le v tem in takem razpoloženju je organizacija lahko odbila poizkuse razdvojiti vrste učiteljskega in z ustanovitvijo politične učiteljske formacije razkrojiti našo stanovsko organizacijo. Prvič se je izvršil tak poizkus v letu 1933. Beograjski učitelji, ki so jim bili osebni in strankarski interesi bližji kot interesi stanu in organizacije, so sklicali v avgustu t. l. v Ljubljani ustanovni občni zbor učiteljskih klubov JNS. Zavednost ogromne večine učiteljskega je to namero preprečila. V Ljubljani so ti klubi propadli za vso državo. Značilno pri tem je, da so poleg oficijalne učiteljske organizacije najodločneje nastopili proti ustanovitvi teh klubov baš tisti naši učitelji, ki so bili sicer najizrazitejši pripadniki JNS. Drugi poizkus l. 1937. je bil za nas opasnejši, ker je stranka JRJ že imela svoj centralni učiteljski klub v Beogradu in klube v poednih banovinskih mestih. V oktobru 1937. je peščica slovenskih učiteljev priredila v Ljubljani ustanovni občni zbor kluba, sprejela pravila in izvolila tudi začasn odbor, obstoječ po večini iz nečlanov in neprijateljev JUU. Med našimi člani pa je klub naletel zgolj na odpor. Tudi politični pristaši JRJ — naši člani — so klube odklanjali. Do marca 1938. v vsej Sloveniji ni mogel zbrati nad 70 članov. Ker bi bil tak klub brez pomena, ga stranka ni odobrila. Stanovska organizacija in njeno delo sta tudi to pot popolnoma zmagali.

Prosvetna personalna politika v zadnjih letih je nujno narekovala organizaciji, da je omejila vse svoje drugo delo in osredotočila svojo skrb na zaščito učiteljskih osebnih in šolskih interesov. Ta dva interesa sta med seboj tako tesno povezana, da jih ne moremo ločiti. Dejstvo je, da je izgraditev našega slovenskega šolstva do današnje visoke stopnje plod sistematičnega in organiziranega dela slovenskega učiteljskega, dejstvo pa je tudi, da je učiteljsko uspešno delo na šolskih vprašanjih samo takrat, kadar je imelo za to delo potreben mir in je vladalo zadovoljstvo v njegovih vrstah. Le mir in občutek sigurnosti ustvarjata zadovoljstvo, kar je prvi in osnovni pogoj za uspešno delo učitelja. Ogrožanje miru in občutka sigurnosti med učiteljskim ogroža zato tudi našo šolo v njenem delovanju in razvoju. Vse naše delo v zaščito učiteljskega je zato služilo neposredno interesom vsega učiteljskega dela za narod, v prvi vrsti za slovensko šolo. Če bi to doumeli tudi naši politiki, bi bilo učiteljskemu prihranjeno obilo gorja, našemu šolstvu pa škoda.

V teku zadnjih 8 let je imelo učiteljsko največ miru v letu 1931. Z ustanovitvijo stranke JRKD leta 1932. pričena zopet strankarski vpliv na prosvetno personalno politiko, kar je učiteljsko spričo izgubljene stalnosti na mestu in v službi vsak dan teže občutilo. Ta vpliv je s časom naraščal, zato so tudi naraščale premetitve.

Premestitve se v letih 1933. in 1934. niso omejevale samo na Slovenijo, marveč je bilo več učiteljev premeščenih tudi izven njenih mej. Nov udarec za nas so bili tudi primeri odpuštitve iz drž. službe brez disciplinske preiskave, upokojitve učiteljev pred dopolnjenjo službeno dobo brez disciplinske preiskave in brez krivde in pa razrešitve šolskih upraviteljev. Zaradi odločnega odpora proti konkretnim krivicam in borbe proti novim metodam in prosvetni personalni politiki, ki so ogrožale več učiteljski stan, je prišlo do hudega trenja med prosvetno upravo in med organizacijo. V spor je pozneje posegla proti organizaciji tudi sama politična stranka. Kljub temu naš odpor ni bil zlomljen in ni ostal brez uspeha. Krivice so se začele v večji meri popravljati. Tudi stranka je popustila in naše delo je naletelo na razumevanje, ki je rodilo vedno več uspehov, tako da je bilo slednjč popravljenih nad ¾ vseh zaščitnih primerov. Točen prikaz v tajniškem poročilu za banovinsko skupščino v juliju 1935. kaže, da je bilo od 47 zaščitnih primerov, deloma prenešenih iz leta 1933./34., deloma na novo dostavljenih v letu 1934./35., 34 ugodno rešenih, 6 še v postopku, 7 neugodno rešenih. V odstotkih je završil uspeh: 72 % rešenih, 13 % v postopku, 15 % nerešenih. Po izvršeni politični izpombi v juniju 1935. smo pričakovali boljše čase za učiteljsko in organizacijsko. To svoje pričakovanje smo opirali na pošteno delo organizacije v prejšnjih letih, za katero smo računali, da bo priznana in objektivno ocenjena. Prepričani smo bili, da se bodo stare krivice popravile in da se nove ne bodo ustvarjale.

V septembru l. 1935. so izšle nove uredbe o osebnih in draginskih dokladah, ki so v vseh že tedaj prezadolženih nameščenih obupno odjeknile. Na skupnem sestanku 28 nameščenih organizacij je bila sklenjena skupna in popolnoma enotna akcija in sprejet enoten komunikativni in enotna navodila za članstvo. Zaradi te akcije je prišlo do policijske preiskave in sodne tožbe po zakonu o zaščiti države proti predsedniku in tajniku naše organizacije. To

žba pa je bila pozneje umaknjena. Akcija je vsaj delno uspela. Z novo uredbo, izdano mesec dni po objavi prve, je bil položaj popravljen vsaj najpotrebnejšim.

Uradni pozivi za vložitev prošnje za premetitve so bili prvič izdani v par primerih že l. 1932. in 1933. Decembra 1935. jih je bilo odposlanih nad 50. V decembru 1935. in januarju 1936. je bilo premeščenih po službeni potrebi skoraj 300 učiteljev, več v druge banovine. Premestitve pa so se tudi še pozneje nadaljevale. Temu se je organizacija uprla. Uprla pa se je tudi razreševanju šolskih upraviteljev, novim odpušitvam iz državne službe brez disciplinske preiskave, napredovanjem na škodo upravičenejših, kar se do tedaj nikoli ni dogajalo, postavljanje mlajših in dobro situiranih učiteljskih abiturientov pred starejšimi in socialno potrebnejšimi. Borba se je vršila v tisku, na zborovanjih, v spomenicah in resolucijah, z okrožnicami, vlogami in osebnimi intervencijami. Posledica te borbe so bile po eni strani napadi v delu slov. tiska na učiteljsko in organizacijo, na drugi sodne tožbe in disciplinske preiskave, ki so bile uvedene proti funkcionarjem organizacije. V obrambo časti in ugleda organizacije smo bili prisiljeni na napade in žalitve odgovoriti s sodnimi tožbami, zaradi izdanih amnestij pa so bila postopanja še pred izvedbo procesov prekinjena. Obtoženi funkcionarji organizacije smo bili pred sodiščem oproščeni. Disciplinske preiskave, ki so pri poednih funkcionarjih dosegle število 7, 5, 4, še do danes niso izvedene. Izvedena je samo disciplinska preiskava proti uredniku »Učit. tovariša«, ki je izpadla zanj neugodno. V dobi borbe je bilo uredniku »Učit. tovariša« tudi uradno preprečeno nadaljnje urejevanje lista. To odločbo pa je državni svet na tožbo urednika razveljavil.

Ta najtežja doba za nas, najtežja za učiteljsko in organizacijo tudi od njunega obstoja, je danes za nami.

Kljub tej borbi in kljub vsemu poznejšemu vztrajnemu in napornemu delu se nam ni posrečilo, da bi v zaščitnih akcijah za članstvo dosegli znatnejše uspehe. Ravno tako nam ni uspelo doseči preusmeritev prosvetne personalne politike, ki bi jo bilo treba izpremeniti v temeljih. Edini uspeh kažejo zadnja, v maju mesecu izvršena napredovanja, ki so izvedena res po rangni listi. Novi minister prosvete je s temi napredovanji in svojo namero izvajati jih tudi v bodoče v duhu zakona, storil učiteljskemu in šolstvu veliko uslugo. V nasprotju z dosedanjimi ministri prosvete, ki so se na svojih mestih smatrali za politike, je kot prvi zavzel vzvišen položaj državnika, ki mu je ustvarjanje pozitivnih vrednot za državo in narod nad politično strankarskimi interesi. Naša želja je, da bi se na isto stališče postavil tudi na vseh ostalih področjih prosvetne personalne politike.

Prosvetna personalna politika je boleče vprašanje učiteljskega in njegove organizacije. Vsa leta so bila personalno politična vprašanja v prosveti jedro novega dela. Mi od svojih zahtev popustiti ne moremo in ne smemo. Dobro se zavedamo, da branimo z zahtevo po vrnitvi zdravih osnov v prosvetno personalno politiko osnovne pravice učiteljskega in šole. To nam daje optimizem in nas utrjuje v veri na uspeh.

Na kratko in najtočneje bi bilo označeno glavno naše delo vseh zadnjih osem let v besedah: borba za objektivno in pošteno reševanje učiteljskih personalnih vprašanj.

Lovro Perko:

Nekaj spominov na prvi občni zbor Zaveze slovenskih učiteljskih društev

Lovro Perko

Bilo je 22. in 23. aprila (velikonočni ponedeljek in torek) 1889. leta. Zaradi tega prihaja ta kratki opis že nekako po 50 letnem jubileju. Kljub temu pa ne bo odveč, če obudim nekaj svojih spominov na ta važni dogodke. In raznih važnih, veselih, pa še bolj težkih in žalostnih dogodkov v borbi za dosedaj svojih stanovskih pravic, za napredek šolstva in za dvig prosvete in narodne zavesti ima učiteljsko dokaj za seboj. Da bi imelo večjo moč in silo ter večjo oporo pri tem prizadevanju, si je pričelo snovati svoja okrajna učiteljska društva, kajti le v združitvi za istimi cilji stremeti pridobiva vsak stan na moči, odpornosti in vztrajnosti.

Da pa te sile še poveča, si je začelo okrog 1887./88. iz teh učiteljskih društev snovati

»Zaveze slovenskih učiteljskih društev«. Po dolgem so bila pravila odobrena. Na gotovih višjih mestih niso imeli nič kaj preveč smisla in še veliko manj naklonjenosti za taka združevanja.

Za 22. in 23. aprila 1889. je bil sklican prvi redni občni zbor »Zaveze« v Ljubljani.

Delegati vseh k Zavezam pristopivših društev so imeli prvi dan v mestni dvorani občni zbor. Tu so izvolili predsedstvo in odbor ter določili programske točke za glavni občni zbor, ki se je vršil naslednji dan.

V predsedstvo so bili izvoljeni: Srečko Stegnar, Anton Razinger in Iv. Praprotnik, prva dva učitelja v Ljubljani, a slednji na Stajerskem v Pušavi. V odboru so bili tedanjemu učiteljskemu dobro znani odločni borci za učiteljske pravice in za obče napredno šolstvo, med drugimi: Armin Gradišnik, Vojteh Ribnikar, Kocbek in drugi.

Zborovanje delegacije, kateri je izrekel dobrodoščilo in pozdrave okrajni šolski nadzornik Andrej Zumer, je bilo sicer živahno, a brez vsakih motenj.

Zvečer je bil pozdravni večer v čitalniških restavracijskih prostorih nasproti Kazini. Med sviranjem godbe in pevskega točkami je bilo izrečenih tudi nekaj pozdravnih napišnic na zbrano učiteljsko. Kot govornik je nastopil z nad vse temperamentnim govorom tedaj še aktivni učitelj, zdaj že tudi pokojni Andrej Gabršček z Goriškega.

In nastalo je tiho šušljanje med navzočimi: ta bo imel jutri na glavnem občnem zboru odločen govor proti Lichtensteinovemu predlogu za konfesionalno šolo, iznešenem v dunajskem parlamentu. Ta predlog je zbudil med tedanjimi svobodomiselnimi poslanci in publiko veliko ogorčenje in odpor. Odklanjalo ga je tudi tedanje, svojega učiteljskega poklica se zavedajoče učiteljsko. No, in

Metod Kumelj:

Bežni pogled v najbližnjo našo preteklost

Pregledno podati naš položaj in delo v zadnjih letih je težka naloga za tako ozko omejen prostor, kot je odmerjen temu članku in zlasti težka, ker je doba, o kateri naj pišem, za točno predočitev položaja in dela organizacije časovno le še vse preblizu.

Metod Kumelj, predsednik JUU sekcije Ljubljana

Čas zadnjih dveh let, odkar stojim na čelu slovenske učiteljske organizacije, ni zase nikako tipično in zaključeno razdobje, marveč zgolj perioda v razvoju razmer in dela prejšnjih let. To najboljše pojasnjuje že samo dejstvo, da sedanjega svojega položaja nisem dosegel morda po kaki borbi v organizaciji, marveč sem po odstopu svojega predhodnika predsednika tov. Dimnika nanj nekako »napredoval«. V tem času tudi niso nastopile take in tolike politične izpembe, da bi zaradi njih nastopile občutne izpembe za učiteljsko in organizacijo. — Ob nastopu nove funkcije mi vprašanja, ki so težila učiteljsko in organizacijo, niso bila nova. Vsa ta vprašanja sem do podrobnosti poznal iz svojega dela pri vodstvu organizacije, kjer sem deloval od l. 1931. dalje kot tajnik. Od tega leta dalje sem osebno sodeloval prav na vseh vprašanjih, ki jih je obravnavala organizacija. In za to delo prevzemamo jaz in vsi funkcionarji organizacije odgovornost ne samo pred učiteljskim in ne samo pred najširšo javnostjo, marveč pred najstrožjim sodnikom — pred svojo vestjo. To ugotovitev podajam le glede na svoječasne napade v delu slovenskega tiska, ki je delu organizacije v prejšnjih letih osporaval moralne osnove.

Pa še ena ugotovitev je potrebna. Funkcionarji osrednje organizacije in učiteljskih društev pa tudi ogromna večina učiteljskega tudi v najtežjih časih pri svojem naporu, odgovornem in čisto ogrožajočem delu za obrambo časti, čestota, človečanskega dostojanstva in svojih pravic niso klonili. Odločno in neustrašeno je vztrajalo učiteljsko v borbi, vsakdo je postavil celega moža. Doba zadnjih let, kakor je bila težka, je bila koristna in potrebna. To je bila za nas doba selekcije. Dodobra smo se med seboj spoznali in danes točno vemo, na koga lahko gradimo in se v borbi zanašamo. Prijetno je spoznanje, da nas je mnogo, mnogo borcev. Iz težke preizkušnje je izšlo učiteljsko izravnanih hrbtenic. Ta doba dokazuje, da je učitelj že